

JOU advisering

Juridisch – Onderwijs – Uitvaart

Rotsvlinder 19	4814 SE Breda
telefoon	076 - 888 28 92
email	jou@ziggo.nl
website	www.jouadvisering.nl
bank	NL55 INGB 0004 7551 34
KvK	20122265
BTW-nummer	NL0639.03.222.B01
CRKBO geregistreerd	

Aan BGNU
Postbus 484
3500 AL Utrecht

Betreft: evaluatie Wlb

Breda, 16 september 2016

Geachte mijnheer, mevrouw,

In het Brancheblad Uitvaartzorg (nr.7 van september 2016) zag ik de oproep van de BGNU om haar te informeren over wenselijke wijzigingen in de Wet op de lijkbezorging naar aanleiding van de geplande evaluatie van deze wet.

Aan deze oproep geef ik bij deze graag gehoor.

Ik wil u dan ook verzoeken onderstaande uiteenzetting te doen toekomen aan de betreffende vertegenwoordiging van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, waarmee u in gesprek bent.

Inmiddels ben ik een jaar of tien actief op het gebied van wat ik de 'uitvaartregelgeving' noem. Zo onderwijs ik aan verschillende opleidingen de Wet op de lijkbezorging en aanverwante rechtsgebieden, schrijf ik juridische columns voor het Brancheblad Uitvaartzorg en heb ik geschreven voor het Thematisch Handboek Lijkbezorging. Verder adviseer ik uitvaartondernemers, begraafplaatsen en crematoria die problemen tegenkomen op het terrein van de lijkbezorging. Hieronder zal ik mijn bezwaren op volgorde van de betreffende artikelen van de wet behandelen. Niet alles betreft de wetgeving zelf, maar dan gaat het om hoe er met die wetgeving in de praktijk wordt omgegaan of hoe die wordt opgevat en de problemen die zich daarbij aandienen.

Uitgangspunt voor de wetgever zou moeten zijn dat regelgeving zodanig wordt verwoord, dat burgers daaruit eenvoudig kunnen opmaken wat zij mogen/moeten doen en wat zij moeten nalaten. Dat geldt ook voor uitvaartverzorgers/begraafplaatsen of crematoria die geconfronteerd worden met de Wet op de lijkbezorging en aanverwante regelgeving.

1. Daarom is het niet wenselijk dat de artikelen 10 a en wel de leden 2, 3 en 4 daarvan, alsmede artikel 74 van de Wet op de lijkbezorging in de wet zijn blijven staan, maar feitelijk niet meer zo worden uitgevoerd.
-

Immers, bij brief van minister Plasterk van 16 december 2013 geeft deze te kennen dat deze bepalingen niet meer als zodanig zullen worden uitgevoerd vanaf 1 januari 2014. Een soort onofficiële intrekking dus. (Voortgangsrapportage geweld in afhankelijkheidsrelaties, kamerstuk 33750-XVI-80).

Echter aan toekomstige uitvaartverzorgers is lastig uit te leggen, waarom lid 1 van artikel 10 a wel van kracht is en blijft, maar de andere leden van dat artikel niet.

Zeker lid 3 van artikel 10a alsmede artikel 74 zet mensen op het verkeerde been.

2. Een betere aansluiting tussen het burgerlijk wetboek/taakstelling ambtenaren van de burgerlijke stand en de Wet op de lijkbezorging zou op diverse fronten wenselijk zijn.

Het wel/niet van toepassing zijn van de Wet op de lijkbezorging op vroeggeborenen, loopt niet synchroon met het wel/niet aangifte moeten doen van overlijden voor diezelfde vroeggeborenen. Dat van een menselijke vrucht, die levend ter wereld komt na een zwangerschap van bijvoorbeeld 23 weken en vijf dagen (en die zeg 10 minuten blijft leven), aangifte van zowel geboorte als van overlijden moet worden gedaan, maar dat daarvoor dan de Wet op de lijkbezorging niet geldt als die vrucht binnen 24 uur na geboorte overlijdt, is bijna niet uit te leggen.

Regelmatig wordt er zowel door uitvaartverzorgers als door ambtenaren van de burgerlijke stand gemeld dat er voor het aangeven van een overlijden wel een maximumtermijn staat, maar geen minimumtermijn.

Dat is niet juist.

Er wordt voor het doen van aangifte van overlijden (artikel 1:19h lid 3 BW) verwezen naar de Wet op de lijkbezorging (artikel 16). Binnen de in de Wet op de lijkbezorging genoemde termijnen moet aangifte van overlijden worden gedaan.

Iemand mag pas worden begraven of gecremeerd tenminste 36 uur na het overlijden en uiterlijk op de zesde werkdag na (de dag van) het overlijden. Ergo: aangifte van overlijden mag dus pas na 36 uur en uiterlijk op de zesde werkdag na (de dag van) overlijden.

Die 36 uur is een regelmatig terugkerende termijn in de Wet op de lijkbezorging. Enerzijds is die termijn historisch bepaald door de vrees voor schijndood en anderzijds om justitie de gelegenheid te geven in te grijpen in verband met mogelijke strafbare feiten.

Dat laatste oogmerk is niet van belang voor de aangifte van overlijden, want daarvoor is alleen van belang dat iemand is overleden, niet waardoor. Maar het schijndoodargument blijft wel overeind, ook al is de overledene al geschouwd en vrijgegeven. Dat geldt immers ook voor de andere artikelen waarvoor de 36-uurstermijn geldt.

Wellicht valt daarom te overwegen die 36-uurstermijn te schrappen. Zie hiervoor ook mijn opmerkingen onder punt 8.

Als er toestemming wordt gegeven voor het vervroegd begraven of cremen (artikel 17 Wet op de lijkbezorging) zou dat overigens wel automatisch moeten inhouden dat dan ook de aangifte van overlijden dan eerder kan worden gedaan.

Verder is het in de praktijk mogelijk dat iemand, die in het buitenland is overleden, naar Nederland wordt vervoerd en (op basis van een in een verlof begraven of cremen omgezet 'laissez-passer') hier wordt begraven of gecremeerd, terwijl deze zelfde persoon tegelijkertijd als niet overleden te boek staat en blijft staan in de registers van de burgerlijke stand, wegens een niet op de juiste wijze geautoriseerde akte van overlijden. Kortom: iemand is al lang en breed begraven of gecremeerd, maar is volgens de administratie van de staat nog steeds in leven, met alle gevolgen van dien (erfenis niet kunnen afwikkelen, huizen niet kunnen verkopen,

belastingaanslagen krijgen, ten onrechte toeslagen ontvangen etc. etc.).

Argument daarvoor is vaak dat het hier gaat om twee verschillende soorten recht met ieder een eigen achtergrond en geschiedenis. Dat klopt, maar een betere afstemming zou nabestaanden veel problemen besparen.

Vaak hoor ik dat er op een aangevraagd verlof tot begraven of cremieren (artikel 11 Wet op de lijkbezorging) vermeld staat wat de datum is van de betreffende begrafenis/crematie, of zelfs dat er melding wordt gemaakt van een specifieke begraafplaats of crematorium. Zaken die de Wet op de lijkbezorging of het verlof zelf niet vereisen.

Iedere wijziging die nabestaanden om welke reden moeten/willen aanbrengen, leidt dan tot het opnieuw moeten aanvragen van een verlof.

Dit staat haaks op het streven van de overheid om te komen tot lastenverlichting, bijvoorbeeld door het digitaal verwerken van aangiftes van overlijden en het digitaal afgeven van het verlof. Ik steun Willem van der Putten (Brancheblad Uitvaartzorg nr. 8 van oktober 2016) in zijn opmerkingen over het verlof. Het is wenselijk om één verlof te hebben, dat naar wens kan worden ingezet voor begraven of cremieren. Het verlof geeft aan dat de overledene is 'vrijgegeven' en daar gaat het om.

Ook steun ik hem in zijn opmerking dat het huidige digitale verlof onvoldoende waarborgt dat het maar eenmaal wordt ingezet voor een specifieke overledene.

3. Zuivere lezing van artikel 17 lid 1 Wet op de lijkbezorging leidt tot de conclusie dat er ook bij bespoediging (eerder begraven of cremieren dan na 36 uur) een artsenverklaring zou moeten zijn. Praktisch gezien is dat flauwekul. De overledene is immers al geschouwd en vrijgegeven, dus wat zou een arts dan nog voor medische bezwaren tegen eerder begraven of cremieren kunnen hebben. Dit in tegenstelling tot het vragen van verlenging, waar een medische verklaring wel nut heeft.
Overigens is in dit artikel onduidelijk wie welke actie moet ondernemen. Moet de familie (al dan niet vertegenwoordigd door een uitvaartondernemer) zelf voor alle verklaringen zorgen voordat de burgemeester wordt benaderd, of benadert bijvoorbeeld de burgemeester een arts of de officier van justitie?
4. Wellicht behoeft artikel 22 van de Wet op de lijkbezorging, dat het kostenverhaal regelt voor een uitvaart van gemeentewege, aanpassing, gezien een rechterlijke uitspraak.
In deze zaak probeerde de gemeente tevergeefs de kosten van een door haar bekostigde uitvaart te verhalen op de echtgenote van de overledene (op basis van artikel 22 Wet op de lijkbezorging, dat verwijst naar de artikelen 1:392-395 BW).
De rechter concludeerde dat de verplichting tot levensonderhoud (waarop het kostenverhaal leunt) voor echtgenoten ligt in artikel 1:81 BW en niet op de in artikel 22 Wet op de lijkbezorging genoemde artikelen. (ECLI:NL:RBDHA:2015:1014).
Gezien de toename van het aantal uitvaarten van gemeentewege iets om over na te denken lijkt me.
5. In artikel 29 van de Wet op de lijkbezorging is het onduidelijk wie het initiatief moet nemen bij de opgraving van een overledene.
Wie moet zorgen voor de benodigde informatie op grond waarvan de burgemeester zijn/haar beslissing neemt? Degene die de opgraving verzoekt? Moet die ook al zorgen voor de toestemming van de rechthebbende? Of doet de begraafplaathouder dat? Adviseert de begraafplaathouder de burgemeester alleen gevraagd of ook ongevraagd? Bijvoorbeeld over

het soort graf, de positie van de op te graven overledene in het betreffende graf en hoe lang hij/zij daar al ligt en andere voor de beslissing van belang zijnde zaken?

Ik hoor wel dat nabestaanden die een verzoek tot opgraving willen indienen veel moeite hebben om de in deze juiste weg te vinden.

6. Ik heb mij er altijd over verbaasd, dat de houder van een crematorium zoveel meer zaken moet vastleggen in een openbaar register, dan de houder van een begraafplaats. Voor de crematoriumhouder zijn die zaken geregeld in de artikelen 50 van de Wet op de lijkbezorging en artikel 19 lid 1 van het Besluit op de lijkbezorging. Voor de begraafplaatshouder gaat het slechts om artikel 27 lid 1 Wet op de lijkbezorging, namelijk wie waar is begraven op de betreffende begraafplaats. Dat is een raar verschil, wellicht historisch verklaarbaar, maar toch. Begraafplaatsen houden vele zaken bij, dat moet wel omdat ze anders de Wet op de lijkbezorging niet kunnen naleven. Zo moeten ze registreren wanneer iemand is overleden/begraven vanwege de grafrust, wie de rechthebbende op een particulier graf is vanwege de toestemming die deze in bepaalde gevallen moet geven, wanneer de termijn op een particulier graf afloopt vanwege het aanbod tot verlenging dat zij dan doen etc. etc. Maar al deze gegevens zijn niet openbaar. En ik hoor dat begraafplaatshouders zich daarop ook wel beroepen als mensen bijvoorbeeld willen weten wie de rechthebbende is op een bepaald graf. Dat gegeven kan echter wel relevant zijn, denk aan het opgraven waarvoor de rechthebbende toestemming moet geven of denk aan een manier om erachter te komen wie verantwoordelijk is voor de schade die een naburig grafmonument heeft aangericht aan jouw grafmonument (zie ook de opmerking van Willem van der Putten in Brancheblad Uitvaartzorg nr.8 van oktober 2016 over dit probleem). Kortom: ik pleit voor meer gelijkheid in de beide openbare registers, waarbij het voor de hand ligt dat begraafplaatsen meer zouden moeten vastleggen in openbare registers. Dat leidt nauwelijks tot meer administratie aangezien deze gegevens al worden bijgehouden.
7. Bij crematie wordt uitgegaan van de berging van as in één of meer asbussen, waarbij steeds op de betreffende asbus moet worden aangegeven van welke overledene de as afkomstig is (artikel 58 Wet op de lijkbezorging). Het uitgangspunt van de wetgever is dat as van een overledene niet wordt gemengd met de as van een andere overledene, althans niet in het crematieproces (artikel 9 besluit op de lijkbezorging). Volgens de regelgeving is steeds duidelijk wat er met de asbus (met de as van een specifieke overledene) gebeurt; de as wordt verstrooid, de asbus wordt bijgezet, de asbus wordt naar het buitenland verstuurd of de asbus wordt aan de nabestaande (door of namens wie de opdracht tot de crematie is gegeven) afgegeven. Feitelijk gaat de wetgever uit van een doorlopend proces, waarbij de as door het crematorium (tegenwoordig ook door begraafplaatsen) wordt 'afgehandeld' totdat deze zijn definitieve bestemming heeft gevonden. Dat de as aan nabestaanden wordt afgegeven, betrof toen deze mogelijkheid werd ingevoerd maar een klein aantal gevallen, maar komt tegenwoordig veel vaker voor. Wat nabestaanden vervolgens met de as(bus) doen onttrekt zich aan het zicht van de wetgever, die heeft daarvoor geen specifieke regels vastgesteld. Nabestaanden willen echter in toenemende mate de as van bijvoorbeeld een echtpaar (beiden op een eigen tijdstip gecremeerd) samenvoegen of willen de as van een overleden persoon samenvoegen met de as van een geliefd huisdier. In deze gevallen is de individuele as dan dus niet meer te onderscheiden en is er geen sprake meer van een 'asbus' zoals bedoeld in de Wet op de lijkbezorging.

Crematoria (en begraafplaatsen) worstelen soms met deze problematiek. Kan dergelijke 'gemengde as' wel worden bijgezet? Moet deze 'gemengde as' op dezelfde voet worden geadmistreerd als een 'asbus'? Hoever strekt dan de verantwoordelijkheid van een crematorium of begraafplaats?

8. Artikel 71 van de Wet op de lijkbezorging, dat handelt over de balseming van een overledene en aanverwante zaken, is zeer onduidelijk en onwerkbaar.

Dat zit hem al in het eerste lid.

Balsemen (kort gezegd het voor langere tijd intact houden van een stoffelijk overschot) wordt over één kam geschoren met willekeurig welke andere vorm van conservering dan ook. Echter: balsemen is wel een vorm van conserveren, maar niet iedere vorm van conserveren betreft balseming.

Balsemen of conserveren mag niet, tenzij de conservering (want balsemen is dan niet aan de orde) is gericht op het gebruik van delen van het lijk ingevolge de Wet op de orgaandonatie. Willen organen nog geschikt zijn voor transplantatie dat moeten ze wel geconserveerd worden (op ijs gezet), maar zeker niet worden gebalsemd

Lid 2 vervolgt daarna dat balsemen of conserveren wel is toegestaan bij vervoer naar het buitenland of bij ontleding. Begrijpelijk. In beide gevallen is het noodzakelijk een overledene langer 'goed' te houden.

Echter: in lid 3 wordt verwezen naar artikel 69 van de Wet op de lijkbezorging. Dat artikel gaat over ontleden en geeft aan dat ontleding niet eerder mag plaatsvinden dan 36 uur na het overlijden. En in lid 2 van artikel 69 staat dat ontleding moet worden uitgevoerd door (of onder toezicht van) een arts.

Moet hieruit geconcludeerd worden dat balsemen (als het is toegestaan) niet eerder mag dan na 36 uur? Of dat, als er gebalsemd wordt er toch pas 36 uur na het overlijden aan de ontleding mag worden begonnen? Maar dat hoeft niet nog eens in artikel 71 geregeld te worden, daar is immers artikel 69 al voor.

Ik kan dus niet anders concluderen dan dat de balseming niet eerder mag plaatsvinden dan na 36 uur. Maar, zo zegt vervolgens de laatste helft van artikel 71 lid 3, dat stukje over die 36 uur geldt niet als er gebalsemd wordt in het kader van ontleding.

Kunt u het nog volgen?

Er mag dus bij iemand die zijn lichaam heeft vermaakt aan de wetenschap al eerder dan na 36 uur gebalsemd worden. Blijkbaar speelt het schijndood aspect hier niet meer, want na balseming is iemand die schijndood was echt wel overleden. Blijft over de mogelijkheid voor justitie om in te grijpen bij strafbare feiten. Dat kan nog steeds, al is onderzoek aan de overledene waarschijnlijk bemoeilijkt door de balseming.

Overigens moet met balseming van iemand die naar het buitenland moet worden vervoerd wel gewoon worden gewacht totdat er 36 uur verstreken is. Waarom dit verschil?

Thanatopraxie (lid 4 van artikel 71) is sinds 1 januari 2010 toegestaan. Omdat dit lid van artikel 71 is gepositioneerd onder de verwijzing naar de 36-uurstermijn in artikel 69, zou men denken dat er dus eerder met thanatopraxie begonnen mag worden dan na 36 uur.

In ieder geval moet wel eerst vaststaan dat er geen orgaandonatie plaatsvindt (lid 5 van artikel 71). Dat is begrijpelijk, want die twee sluiten elkaar uit.

De meeste uitvaartverzorgers (en indirect de nabestaanden) willen de overledene zo snel mogelijk koelen of thanatopraxie toepassen teneinde de overledene 'toonbaar' te houden voor de familie om in alle rust afscheid te kunnen nemen.

Thanatorpraxie mag dus al eerder dan na 36 uur, maar koelen mag, letterlijk genomen, dus niet volgens artikel 71 lid 1 Wet op de lijkbezorging. Koelen is immers ook een vorm van conserveren.

Kortom: duidelijk en consequent is artikel 71 van de Wet op de lijkbezorging niet.

Graag ben ik bereid het bovenstaande nader toe te lichten of vragen erover te beantwoorden.

Met vriendelijke groet,

Mevr. Mr. K. Been